

Manifest CCBE na wybory do Parlamentu Europejskiego w czerwcu 2024 r. i na następną kadencję Komisji Europejskiej w latach 2024–2029

Promowanie sprawiedliwego wymiaru sprawiedliwości na rzecz sprawiedliwej Europy

Streszczenie

Rada Izb Adwokackich i Stowarzyszeń Prawniczych Europy (CCBE) reprezentuje izby adwokackie i stowarzyszenia prawnicze z 46 krajów, a za ich pośrednictwem ponad 1 mln prawników europejskich.

W świetle wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2024 r. i następnej kadencji Komisji Europejskiej CCBE, w formie manifestu, wzywa instytucje Unii Europejskiej do nadania priorytetu pięciu kluczowym punktom w swoich programach politycznych, które mają zasadnicze znaczenie dla zapewnienia podstaw sprawiedliwego i skutecznego systemu sądownictwa, który stoi na straży zasad sprawiedliwości, praw podstawowych, praworządności.

Te pięć kluczowych punktów to:

1. Europa, która broni praworządności, praw podstawowych i demokracji, a także chroni rolę niezależnego zawodu prawniczego w podtrzymywaniu tych wartości;
2. konieczność zapewnienia, aby proces legislacyjny UE opierał się na standardach, które mają pozytywny wpływ na wymiar sprawiedliwości;
3. odpowiednie zasoby dla systemu sądownictwa oraz skuteczny i dobrze wyposażony system pomocy prawnej;
4. kompleksowe szkolenia dla przedstawicieli zawodów prawniczych;
5. właściwe wdrażanie gwarancji procesowych w sprawach karnych.

Nadając priorytet tym kwestiom, możemy wspólnie pracować na rzecz Europy, w której praworządność jest przestrzegana, a sprawiedliwość jest dostępna dla wszystkich.

Rada Izb Adwokackich i Stowarzyszeń Prawniczych Europy (CCBE), jako **organizacja reprezentująca zawody prawnicze w Europie**, reprezentująca izby adwokackie i stowarzyszenia prawnicze z 46 krajów, a za ich pośrednictwem ponad 1 mln prawników europejskich, wzywa instytucje Unii Europejskiej (UE) do nadania priorytetu poniższym kluczowym punktom w ich polityce i działaniach: zapewnienie podstaw sprawiedliwego i skutecznego systemu sądownictwa, który stoi na straży zasad sprawiedliwości, praw podstawowych i praworządności. W czasach, gdy poszanowanie praworządności nie może być czymś oczywistym, bardziej niż kiedykolwiek ważne jest, aby zobowiązania przełożyły się na konkretne wysiłki na rzecz stworzenia ram prawnych, które będą sprawiedliwe, odzwierciedlają wartości UE i są mocno osadzone w europejskim systemie prawnym i procesie współpracy.

1. **Europa, która broni praworządności, praw podstawowych i demokracji, a także chroni rolę niezależnego zawodu prawniczego w podtrzymywaniu tych wartości**

UE opiera się na zasadach praworządności, praw podstawowych i demokracji, które mają zasadnicze znaczenie dla jej funkcjonowania i wartości. Przestrzeganie tych zasad ma zasadnicze znaczenie zarówno dla instytucji UE, jak i państw członkowskich, stanowiąc podstawę tożsamości i celów UE. Chociaż przeciwdziałanie zagrożeniom dla tych wartości wymaga wspólnych wysiłków ze strony różnych

zainteresowanych stron, w tym zarówno podmiotów publicznych, jak i prywatnych, konieczne jest, aby instytucje UE przyjęły wiodącą rolę. W szczególności wzywa się je do egzekwowania ścisłego przestrzegania zasad praw podstawowych, demokracji i praworządności przez wszystkie strony zaangażowane w ich proces decyzyjny.

W tym kontekście kluczowe znaczenie ma uznanie, że chociaż istnienie praw jest ważne, kluczowym czynnikiem jest zdolność do praktycznego egzekwowania tych praw w przypadku ich naruszenia. Prawnicy odgrywają kluczową rolę w zapewnianiu, aby osoby fizyczne mogły powoływać się na prawa przyznane na mocy traktatów UE i ubiegać się o dostęp do wymiaru sprawiedliwości dla wszystkich. Taka rola może być jednak skutecznie spełniona tylko wtedy, gdy takie elementy, jak niezależność izb adwokackich, stowarzyszeń prawniczych i adwokatów, a także poufność komunikacji między prawnikiem a klientem, będą systematycznie przestrzegane i chronione zarówno w przepisach krajowych, jak i unijnych.

Wniosek: *Wzywa się instytucje UE do egzekwowania ścisłego przestrzegania zasad praw podstawowych, demokracji i praworządności przez wszystkie strony zaangażowane w ich proces decyzyjny. Ponadto instytucje UE powinny dopilnować, aby prawodawstwo UE podtrzymywało podstawowe wartości i rolę zawodów prawniczych w celu utrzymania praworządności i integralności europejskich systemów wymiaru sprawiedliwości.*

2. Konieczność zapewnienia, aby proces legislacyjny UE opierał się na standardach, które mają pozytywny wpływ na wymiar sprawiedliwości

Podmioty sprawujące wymiar sprawiedliwości odgrywają kluczową rolę w utrzymaniu praworządności oraz w zapewnianiu sprawiedliwego, spójnego i zgodnego z ustalonymi zasadami prawnymi stosowania prawa. Dla przedstawicieli zawodów prawniczych zasadnicze znaczenie ma wprowadzenie odpowiednich kontroli w celu zapewnienia, aby wnioski UE i proces legislacyjny były zgodne z podstawowymi wartościami zawodu prawniczego, w tym niezależnością i tajemnicą adwokacką. Prawodawstwo UE musi być przygotowywane z należyтым uwzględnieniem tych podstawowych wartości, z zachowaniem kluczowej roli, jaką prawnicy i inne podmioty odgrywają w ochronie praw jednostki i zapewnieniu wszystkim dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

W celu prowadzenia ciągłej i konstruktywnej wymiany poglądów na temat prawodawstwa i kwestii mających wpływ na praworządność instytucje UE powinny organizować **coroczne spotkania ze wszystkimi podmiotami zaangażowanymi w wymiar sprawiedliwości**. Ułatwiłoby to identyfikację i dyskusję na temat praktycznych kwestii prawnych, które mogą się pojawić, oraz pomogłoby w opracowaniu i wdrożeniu wyważonego prawodawstwa, które odpowiada gwarancjom proceduralnym i wymogom sprawiedliwości proceduralnej. W związku z tym taka wymiana wniośłaby pozytywny i znaczący wkład w wzmocnienie praworządności w UE.

Obawy pojawiły się w związku z różnymi wnioskami, na przykład w dziedzinie przeciwdziałania praniu pieniędzy, dowodów podatkowych i elektronicznych. Wiele obecnych i przyszłych wyzwań społecznych, które są częścią agendy UE, takich jak kwestie związane z praworządnością, sztuczną inteligencją, cyfryzacją, zmianą klimatu, migracją i środkami antykorupcyjnymi, może również wiązać się z zagrożeniami, które nie są od razu oczywiste, ale mogą mieć bardzo negatywne konsekwencje. Instytucje UE są proszone o rozważenie wszystkich skutków i ewentualnych negatywnych skutków, jakie niektóre wnioski ustawodawcze mogą mieć dla podmiotów uczestniczących w wymiarze sprawiedliwości.

Wniosek: *Instytucje UE powinny organizować co roku spotkanie ze wszystkimi podmiotami zaangażowanymi w wymiar sprawiedliwości w celu prowadzenia ciągłej i konstruktywnej wymiany poglądów na temat prawodawstwa i kwestii mających wpływ na praworządność. Wzywa się instytucje UE do zapewnienia odpowiednich kontroli w celu zapewnienia, aby wnioski UE i proces legislacyjny były zgodne z podstawowymi wartościami zawodów prawniczych i wszystkich podmiotów wymiaru sprawiedliwości.*

3. Odpowiednie zasoby dla systemu sądownictwa oraz skuteczny i dobrze wyposażony system pomocy prawnej

Dobrze **funkcjonujący system sądownictwa** ma zasadnicze znaczenie dla utrzymania praworządności. Zapewnia spójną interpretację i stosowanie przepisów, zapewniając stabilne i przewidywalne otoczenie prawne. Wzywamy instytucje UE do zapewnienia, aby państwa członkowskie przeznaczyły odpowiednie zasoby finansowe i ludzkie na system sądownictwa, ponieważ odpowiednie zasoby są niezbędne do sprawnego funkcjonowania sądów, terminowego rozstrzygnięcia sporów i ogólnego administrowania wymiarem sprawiedliwości. Obejmuje to inwestycje w infrastrukturę, technologię i rekrutację niezbędnego personelu. Ponieważ wymiar sprawiedliwości nie kończy się na granicy, instytucje UE powinny również zagwarantować wystarczające finansowanie unijne w celu wsparcia rozwoju europejskiej przestrzeni sprawiedliwości, która umożliwi jednostkom skuteczne egzekwowanie swoich praw w innych państwach członkowskich UE i zapewnia dobrze funkcjonujący mechanizm transgranicznej współpracy sądowej.

Odpowiednie zasoby dla systemu sądownictwa pomagają również zapewnić osobom fizycznym i podmiotom dostęp do wymiaru sprawiedliwości, a dostęp ten nie powinien być utrudniany przez istnienie skomplikowanych procedur. W związku z tym **dostępny, dysponujący odpowiednimi zasobami i nieskomplikowany system pomocy prawnej** ma zasadnicze znaczenie dla przestrzegania zasad sprawiedliwości, równości i praworządności w UE i na jej granicach zewnętrznych. Służy jako podstawa dostępu do praw jednostki i ich ochrony oraz promowania uczciwych postępowań sądowych we wszystkich dziedzinach prawa. Osoby fizyczne, w tym osoby o ograniczonych środkach finansowych, muszą mieć dostęp do wymiaru sprawiedliwości w prosty sposób. Bez odpowiedniej pomocy prawnej i dostępu do takiej pomocy osoby fizyczne znajdują się w niekorzystnej sytuacji w poruszaniu się po systemie prawnym, w tym w dziedzinie azylu i migracji.

Wniosek: Wzywamy instytucje UE do zapewnienia, aby państwa członkowskie przeznaczyły odpowiednie zasoby finansowe i ludzkie na system sądownictwa oraz zagwarantowały wystarczające finansowanie UE w celu wsparcia rozwoju europejskiej przestrzeni sprawiedliwości, która umożliwi jednostkom skuteczne egzekwowanie ich praw w innych państwach członkowskich UE i zapewni dobrze funkcjonujący mechanizm transgranicznej współpracy sądowej. Instytucje UE powinny również zobowiązać się do zapewnienia państwom członkowskim dostępnego, nieskomplikowanego i dobrze wyposażonego systemu pomocy prawnej w celu zagwarantowania wszystkim odpowiedniej reprezentacji prawnej.

4. Kompleksowe szkolenia dla przedstawicieli zawodów prawniczych

Aby sprostać rosnącym wyzwaniom związanym z szybko zmieniającym się otoczeniem prawnym, instytucje UE powinny zobowiązać się do zapewnienia niezbędnych środków finansowych na rozwój kompleksowych szkoleń dla przedstawicieli zawodów prawniczych w sprawach transgranicznych i związanych z prawem Unii. Szczególny nacisk należy położyć na cyfryzację wymiaru sprawiedliwości w celu zapewnienia, aby prawnicy praktycy byli wyposażeni w umiejętności i wiedzę niezbędne do poruszania się po nowych technologiach i wykorzystywania ich w swojej praktyce. Ciągłe szkolenia są niezbędne, aby pracownicy zawodów prawniczych byli na bieżąco informowani o zmianach w przepisach i procedurach UE. Wyposażenie prawników w niezbędne umiejętności i wiedzę, na zasadach podobnych do tych, które obecnie obowiązują sędziów i prokuratorów na szczeblu UE, pogłębia ich kompetencje w zakresie zapewnienia skutecznej reprezentacji prawnej oraz rozwiązuje problem braku równowagi i nierówności w procesie prawnym, przyczyniając się w ten sposób do spójnego i dobrze funkcjonującego systemu prawnego. **Zapewnienie prawnikom podobnych zasobów szkoleniowych na szczeblu UE do tych**, które istnieją na szczeblu scentralizowanym dla sędziów i prokuratorów, przyczynia się do utrzymania sprawiedliwego, skutecznego i spójnego systemu prawnego, który stoi na straży wysokich standardów zawodowych i promuje poszanowanie praworządności.

Uznając duży wysiłek podejmowany przez instytucje UE w dziedzinie szkolenia dla zawodów prawniczych, istnieje jednak wiele przeszkód w obecnym procesie szkolenia prawników w UE. Obecny system finansowania przez UE szkolenia prawników opiera się na składaniu wniosków o dotacje ad hoc/szkoleń opartych na projektach, w ramach których izby adwokackie muszą składać złożone wnioski o dotacje/przetargi, z których może skorzystać tylko niewielka liczba prawników. Zachęca się instytucje UE do **wprowadzenia mechanizmu finansowania mającego na celu ułatwienie zakrojonych na szeroką skalę, opłacalnych, dysponujących odpowiednimi zasobami i zorganizowanych szkoleń dla prawników w całej UE.**

Wniosek: Zachęca się instytucje UE do wprowadzenia mechanizmu finansowania mającego na celu ułatwienie zakrojonych na szeroką skalę, opłacalnych, dysponujących odpowiednimi zasobami i zorganizowanych szkoleń dla prawników w całej UE.

5. Właściwe wdrażanie gwarancji procesowych w sprawach karnych

UE poczyniła znaczne wysiłki i wykazała godne podziwu zaangażowanie w ustanowienie gwarancji procesowych dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym we wszystkich państwach członkowskich, a UE powinna zapewnić właściwe wdrożenie istniejących gwarancji procesowych. Wiąże się to ze zobowiązaniem do nadzorowania, aby istniejące zabezpieczenia były wdrażane w skuteczny sposób w celu **zagwarantowania skutecznej ochrony praw podstawowych, takich jak prawo do rzetelnego procesu sądowego, domniemanie niewinności i dostęp do reprezentacji prawnej.** Wyzwaniem jest również ograniczona świadomość podejrzanych i oskarżonych na temat przysługujących im praw procesowych. Skuteczne wdrożenie wymaga ciągłych wysiłków na rzecz edukowania jednostek na temat ich praw i dostępnych im mechanizmów. Ponadto CCBE wzywa instytucje UE do wprowadzenia **nowych gwarancji proceduralnych** w celu zapewnienia zaufania do wzajemnego uznawania środków wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.

Wniosek: UE powinna zapewnić właściwe wdrożenie istniejących gwarancji proceduralnych i wprowadzić nowe gwarancje proceduralne, aby zapewnić zaufanie do wzajemnego uznawania środków wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych.

Konkluzja

Podsumowując, sprawiedliwość wymiaru sprawiedliwości należy oceniać na podstawie tego, jak traktuje on osoby, które się przed nim pojawiają. W związku z tym zapewnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości i niezależności zawodów prawniczych jest integralnym wymogiem każdego sprawiedliwego systemu wymiaru sprawiedliwości. W związku z tym CCBE wzywa instytucje UE do nadania priorytetu tym kluczowym kwestiom w swoich programach politycznych. Jest rzeczą oczywistą, że CCBE pozostaje do dyspozycji instytucji UE w celu dostarczenia bardziej szczegółowych informacji na temat przedstawionych powyżej sugestii. Zobowiązując się do przestrzegania tych zasad, możemy wspólnie pracować na rzecz Europy, w której praworządność jest przestrzegana, a sprawiedliwość jest dostępna dla wszystkich.